

Псевдодослідження та омана суспільства і влади «по-цедоськи»

Інститут педагогіки, Інститут спеціальної педагогіки і Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України надають аналітичну інформацію і відповідні роз'яснення щодо складеного на підставі «дослідження» діяльності цих установ узагальненого «Звіту за результатами дослідження умов ефективного використання державного фінансування в науковій діяльності НАПНУ» 2018 р., виконаного за грантові кошти так званим аналітичним центром «CEDOS» і оприлюдненого на сайті центру та в соціальних мережах. Йдеться про некомпетентний, необ'єктивний, упереджений продукт примітивної якості, який пропонується для реагування введених в оману суспільства і влади.

По-перше, «дослідження» фахово некомпетентне, що зумовлене тим, що серед п'яти укладачів звіту стосовно «наукової діяльності НАПНУ» не було бодай одного з науковим ступенем або зі значущим досвідом наукової діяльності (укладачі не значаться у базі даних «Бібліометрика української науки», як і в інших наукометричних базах), натомість бакалавр і магістри не освітянських спеціальностей. З-поміж двох консультантів та двох рецензентів «дослідження» (із середнім індексом Хірша 5) відсутні фахівці у галузі педагогічних і психологічних наук.

По-друге, «дослідження» необ'єктивне і невірогідне, є прикладом агресивного непрофесіоналізму, адже укладачі, незважаючи на їхні декларації, як з'ясувалося у процесі «дослідження», фактично не розуміли елементарних дослідницьких понять «методологія», «методи дослідження», використовували невалідні методи, нерепрезентативні вибірки (що й самі визнавали), робили неправомірні узагальнення одиничного, висмикували фрази з контексту, підмінювали системні фактологічні і, головне, надійні дані ситуативними усними висловлюваннями, припускалися термінологічної плутанини тощо. Тож, результати «аналізу» укладачами «663 наукових статей» на фахову перевірку виявилися маніпулятивними і підтасованими, засвідчили нерозуміння змісту, структури і компонентів, характеру, цільового призначення і завдань статей (для конкретних реформ в Україні, вітчизняних користувачів, а не закордонних), їх джерел фінансування, вимог видань і редакційної політики видавництва тощо.

Незважаючи на задекларовану відданість європейським стандартам і цінностям, укладачі звіту, схоже, не спиралися на існуючі в європейських просторах вищої освіти і досліджень практики аудиту та оцінки ефективності діяльності академічних установ. Тому складається враження, що вони або не знайомі з подібними практиками, або свідомо уникають їх використання. В обох

випадках можна говорити про серйозну девальвацію значення та цінності проведеного дослідження.

По-третє, «дослідження» упереджене (відтак спотворено суб'єктивним ефектом, коли «дослідник насамперед бачив те, що хотів бачити»), оскільки керівник проекту Є. Стадний був апріорі заангажований проти НАПН України, про що публічно заявляв, зокрема по телебаченню, а у фейсбуці стосовно академії стверджував, що «абсолютно переважає саме суцільний мрак» і «Карфаген таки має бути зруйнований». Принципи і методи SWOT-аналізу не застосовувалися, паритетно сильні і слабкі сторони, можливості НАПНУ, як і причини ризиків, не вивчалися. Основна наукова продукція за результатами виконання планових досліджень (монографії, підручники, навчальні посібники, аналітичні і методичні матеріали тощо), як і статті з високими індексами цитування та скачувань з Електронної бібліотеки НАПН України, залишилися поза увагою. Деструктивізм звіту контрастує із загальною незалежною авторитетною експертною думкою європейської по-справжньому фахової моніторингової місії в межах програми Горизонт-2020 з огляду на придатність наукових установ України (від НАПН України комісії доповідав перший віце-президент В. Луговий) до рівноправної участі в реалізації цієї програми ЄС. До її програмного комітету «Європа у мінливому світі – інклюзивні, інноваційні та свідомі суспільства» від України за конкурсом обрана доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії Інституту педагогіки НАПН України О. Локшина.

Головний висновок звіту: «Підсумовуючи результати цього дослідження, ми дійшли таких висновків. Науковий рівень статей принаймні трьох установ НАПНУ не відповідає міжнародним стандартам. Конкурси наукових тем переважно безальтернативні. Обсяг фінансування наукової роботи визначається кількістю залучених науковців зі ступенями і званнями, а не пріоритетністю досліджуваної теми. Результати досліджень трьох установ НАПНУ здебільшого не використовуються під час розробки та впровадження освітньої політики. Таким чином, на нашу думку, немає підстав вважати, що в НАПНУ існують умови, які сприяють ефективному використанню державного фінансування», – є некоректним, нелогічним результатом «дослідження» діяльності провідних у своїй сфері Інституту педагогіки, Інституту спеціальної педагогіки та Інституту вищої освіти НАПН України і виданням бажаної неправди за дійсність.

Заради об'єктивності зазначимо:

Інститут педагогіки, який утворено у 1926 р., сформував потужні наукові школи і колективи, завдяки яким у роки незалежності України зробив ключовий внесок у розроблення науково обґрунтованого національного освітнього

законодавства, освітніх стандартів, навчальних програм, підручників і навчальних посібників кількох поколінь, методів навчання для початкової, базової та профільної загальної середньої освіти, засад 12-річної повної середньої освіти. Його концепція реформування загальної середньої освіти використана в урядовій концепції Нової української школи (2016 р.), інноваційному Законі України «Про освіту» (2017 р.). Зокрема, останнім часом вченими відділу початкової освіти Інституту педагогіки в складі робочих груп розроблено Державний стандарт початкової освіти; типову освітню програму для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти (затверджена наказом МОН України № 268 від 21 березня 2018 р.); проект типової освітньої програми для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти (нині перебуває на громадському обговоренні); зміст свідоцтва досягнень учнів початкової школи; інструментарій моніторингового дослідження стану сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи. Розроблено й опубліковано методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1-х класів закладів загальної середньої освіти. Створено й передано для використання в 1-х класах нової української школи 2 букварі, 2 підручники математики, 2 підручники інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Розроблено і розміщено на національній електронній платформі інноваційні навчальні матеріали для апробації в пілотних класах всеукраїнського експерименту з української мови й математики для 1-х і 2-х класів. Типова освітня програма нової початкової школи колективу вчених інституту під керівництвом академіка О. Савченко отримала найбільшу підтримку освітян країни. Усі наукові статті наукових працівників Інституту педагогіки за 2014-2016 рр., які відібрано для визначення їх науковості «CEDOS», опубліковані в українських та міжнародних фахових наукових виданнях згідно з вимогами до змісту та оформлення публікацій, визначених цими виданнями та нормативними документами МОН України.

Інститут спеціальної педагогіки, організований у 1993 р., є провідною в країні установою з наукового і методичного супроводу освіти дітей з особливими потребами, в тому числі з інвалідністю, усіх нозологічних груп. Колективом інституту створено концептуальні основи спеціальної освіти, забезпечено розроблення державних стандартів, критеріїв оцінювання навчальних досягнень, навчальних і корекційно-розвивальних програм, підручників, посібників, спеціальних методик навчання дітей з особливими потребами усіх освітніх ланок. Вся продукція інституту має схвалення і гриф МОН України і повністю впроваджена, що документально підтверджено. Адресатами впровадження є понад 2,3 тис. дошкільних закладів освіти для дітей з різними нозологіями, близько 1,3 тис. загальноосвітніх закладів освіти, з яких 840 з інклюзивним навчанням, майже

400 спеціальних шкіл-інтернатів та навчально-реабілітаційних центрів для дітей з особливими освітніми потребами, понад 30 педагогічних університетів та академій неперервної освіти, 22 регіональні психолого-медико-педагогічні консультації, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації. Тематика наукових досліджень Інституту традиційно узгоджується з відповідними підрозділами МОН України з урахуванням потреб практики і в рамках Програми спільної діяльності МОН України і НАПН України. Учені установи взяли активну участь у підготовці та реалізації Закону України «Про освіту» (2017 р.), зокрема в частині інклюзивної освіти, а також Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг» (2018 р.), виконанні постанови Кабінету Міністрів України щодо організації інклюзивно-ресурсних центрів. Інститут співпрацює з Благодійним фондом Порошенка, Міжнародним фондом «Відродження», Міжнародним фондом Карітас та іншими. Здобутки вчених установи визнані за кордоном (Канада, Нідерланди, Польща, Словаччина, Чехія, США, Швеція, країни Прибалтики та ін.), дають змогу здійснювати повноцінну й плідну міжнародну співпрацю. Інститут є засновником періодичних наукових видань, більшість з яких зареєстровано у міжнародних наукометричних базах та затверджено як фахові. За ініціативи й організації інституту в Україні проводяться міжнародні конгреси зі спеціальної педагогіки та спеціальної психології, що стало традицією. Учені інституту систематично публікуються у престижних зарубіжних виданнях. Понад 80 % статей мають посилання на іноземні джерела. В інституті діють аспірантура, докторантура, дві докторські спеціалізовані вчені ради, систематично підвищується кваліфікація педагогічних працівників закладів освіти та установ, які надають освітні послуги особам з особливими потребами.

Інститут вищої освіти (1999 р.), ровесник Болонського процесу, створений для наукового і методичного супроводу розвитку вищої освіти та нині є провідною установою з реалізації цього процесу в Україні. Учені інституту зробили вагомий внесок у наукове обґрунтування нового Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) та його безпосередню розробку і наступну імплементацію. Зокрема, завдяки науковим здобуткам учених установи в цьому законі вперше унормовано питання забезпечення якості вищої освіти, рівневої організації вищої освіти, компетентнісного підходу і рамки кваліфікацій, впровадження інших інструментів Болонського процесу. Вчені установи – ініціатори та співавтори Національного освітнього глосарію: вища освіта (2011, 2014 рр.), методичних рекомендацій з розроблення освітніх програм (2014 р.) і стандартів вищої освіти (2016 р.), редактори перекладів низки важливих європейських документів українською мовою. В інституті розроблено нову модель економічної діяльності у сфері вищої

освіти, яка зараз опрацьовується робочою групою під керівництвом першого віцепрем'єр-міністра України С. Кубіва, а також концептуальні засади створення національного рейтингу закладів вищої освіти, пропозиції з модернізації університетської мережі, здійснено теоретичні обґрунтування і практичні заходи з розвитку лідерського потенціалу, вдосконалення якості викладання, забезпечення вищої освіти на основі досліджень. Інститут ініціатор і виконавець ряду проектів міжнародної співпраці, спрямованих на європейську інтеграцію вітчизняної вищої освіти. Директор інституту доктор педагогічних наук С. Калашнікова і головні наукові співробітники доктор філософських наук С. Курбатов та доктор педагогічних наук Ж. Таланова – члени Акредитаційної комісії України. У травні 2018 р. С. Калашнікова входила до української делегації на чолі з міністром освіти і науки Л. Гриневич на Болонському саміті міністрів, відповідальних за вищу освіту, майже 100 країн Європи і Світу в Парижі (Франція). Вчені інституту обґрунтували й сформулювали важливі педагогічні закони зв'язку складності і самостійності в освіті (2013 р.) та базисної організації компетентностей (2017 р.), які мають фундаментальне значення для розвитку освітніх систем. Фахово компетентний аналіз статей вчених інституту, що в числі «663 наукових статей», згаданих у звіті, підтверджує відверту фабрикацію і підтасовку укладачами даних про ці публікації та поширення неправдивої інформації в суспільстві. Понад 60 % статей мають посилання на іноземні джерела, крім російськомовних, а разом – 86 %, усі статті містять аналіз попередніх досліджень із заданої теми.

Актуальність тематики досліджень та її відповідність пріоритетам державної освітньої політики в зазначених та інших наукових установах НАПН України забезпечена:

- ґрунтовною обізнаністю з тенденціями світового, європейського та потребами національного розвитку, зокрема щодо формування Європейського простору освіти, Європейського простору вищої освіти, Європейського простору професійної освіти і підготовки, Європейського дослідницького простору, а також пріоритетами державної політики, визначеної Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, освітнім і науковим законодавством України, Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року, планами пріоритетних дій Уряду України на 2017 р. та 2018 р. та визначенням Основних / Пріоритетних напрямів наукових досліджень НАПН України;

- Програмою спільної діяльності МОН і НАПН України на 2017–2020 роки, співпрацею з іншими міністерствами, зокрема Мінмолодьспорту, Мінсополітики, а також з Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти;

- розвитком відповідних наукових шкіл та дослідницького потенціалу наукових колективів;

- системою процедур ретельного формування і відбору тематики (науковими відділами, вченими радами, відділеннями, Президією НАПН України, зовнішніми експертизами і узгодженнями).

Якість досліджень НАПН України підтверджена широким використанням їх у теорії і практиці освіти та науки країни, високими наукометричними показниками як індивідуальних авторів, так і авторських колективів, відповідністю тематики досліджень провідним європейським та світовим процесам в освіті і науці та підходам до аналізу та визначення освітянської проблематики, наявністю сучасних механізмів поширення наукових результатів, зокрема Електронної бібліотеки.

Таким чином, «немає підстав вважати», що так званим аналітичним центром «CEDOS» (невідомо ким акредитованим чи атестованим) ефективно і доцільно використано грантові кошти. Натомість є всі підстави стверджувати, що здійснене «дослідження» відіграє деструктивну роль цілеспрямованої, брутальної, непрофесійної і неетичної дискредитації вчених, наукових шкіл і колективів НАПН України, а водночас підриву наукової сфери країни в цілому, вводячи в оману, формує в суспільстві і у влади зневіру у спроможність вітчизняної науки подолати кризу, сприяти інноваційній модернізації усіх суспільних сфер, забезпеченню їх стійкого інноваційного розвитку, утвердженню України як самодостатньої конкурентоспроможної держави.

Віце-президент НАПН України,
директор Інституту педагогіки,
член-кореспондент НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

 О.М. Топузов

Директор Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка,
дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

 В.В. Засенко

Директор Інституту вищої освіти
НАПН України
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

 С.А. Калашнікова